

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ
ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА ПРАВА**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
для проведення семінарських занять
та організації самостійної роботи
з дисципліни «Філософія права»
для студентів спеціальності 081 «Право»
денної та заочної форм навчання

Луцьк-2023

Методичні рекомендації для проведення семінарських занять та організації самостійної роботи з дисципліни «Філософія права» для студентів спеціальності 081 денної та заочної форм навчання [електронне джерело] / скл. М.М. Пархоменко. Луцьк: ДонНТУ, 2023, 32с.

Методичні рекомендації складаються із серії питань, що охоплюють зміст програм предметів, поточні та підсумкові процедури оцінювання знань студентів як за денною, так і заочною формами навчання, варіанти планування контрольних занять, практичні заняття та практичні завдання, список рекомендованої літератури.

Розраховано на викладачів, студентів денної та заочної форми навчання, які готуються до курсу фінансового права.

Укладач: М. М. Пархоменко, к.ю.н., доцент кафедри історії та права.

Рецензент: Ганич О.А., к.ю.н., директор інституту післядипломної освіти ДонНТУ

Відповідальний за випуск: Грудницький В.М., т.в.о. завідувач кафедри історії та права

Затверджено навчально-методичним відділом ДонНТУ, протокол № _____ від _____ Розглянуто на засіданні кафедри історії та права, протокол № _____ від _____ 2023 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1. Загальні положення.....	5
2. Запропоновані методики підготовки та проведення семінарських занять....	7
3. Організація самостійної роботи студентів.....	17
4. Порядок поточного і підсумкового оцінювання знань з дисципліни.....	20
4.1. Принципи та види контролю знань студентів.....	20
4.2. Порядок оцінювання знань за результатами вивчення дисципліни (для студентів денної форми навчання з остаточним контролем).....	21
4.3 Порядок оцінювання знань за результатами вивчення дисципліни (студенти заочної форми навчання з підсумковим контролем у формі екзаменів).....	22
5. Екзаменаційні питання для студентів денної (заочної) форми навчання....	24
Список рекомендованої літератури.....	27

ВСТУП

Протягом усього свого існування людина так чи інакше прагнула осмислити себе, світ, що її оточує, а також своє місце у ньому. Не виключенням є світ права, який можна віднести до одного з об'єкту дослідження. Проблеми рівності, свободи, справедливості, закону, права, моралі і т.п. є визначальними у процесі формування особистості, соціалізації, становлення право-свідомого суспільства. Ця проблематика привертала мислителів усіх історичних епох, зокрема Аристотеля, Т. Аквінського, Т. Гоббса, Г. Гегеля, К. Маркса, Г. Сковороди та ін.

Поняття «філософія права» з'являється на науковому поприщі наприкінці XVIII ст. завдяки ініціативі німецького юриста Г. Гуго, яке стає важливою складовою юридичної науки. Після чого у XIX ст. відомості про цю науку доповнив Г. Гегель, розглянувши її здебільшого у контексті філософської системи і розвинувши ідею права у своєму вченні.

Ідея права закладає фундаментально ціннісні основи цивілізованого суспільства, проте треба враховувати, що воно має тенденцію до стрімких трансформацій. У зв'язку з цим зазнає процесу розбудови і правова система, що насамперед актуалізує звернення до філософії права і переосмислення цінностей і чинних законів.

Можна дати філософії права визначення як самостійної науки, що поєднує у собі як філософські, так і юридичні знання, яка своїм предметом уявляє дослідження поняття та змісту права, його сенсу та цінності, його ролі у житті кожної людини, суспільстві та держави.

Таким чином, філософське осмислення та обґрунтування права має непомірне значення, воно передбачає дослідження сутності права, його змістових характеристик з урахуванням сучасних концепцій розуміння і творення права, чим і уявляє особливу цінність для вивчення цього предмету студентами філософського та юридичного спрямування.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Метою вивчення дисципліни «Філософія права» є:

- 1) оволодіння студентами філософсько-правовим понятійно-категоріальним апаратом;
- 2) забезпечення поглибленого розуміння студентами специфіки філософсько-правової рефлексії;
- 3) формування у студентів розвинутої світоглядно-методологічної культури.

Завдання дисципліни «Філософія права»:

- 1) надання загальних знань академічного рівня студентам щодо предмета, змісту й завдань права, основних способів та історичних типів праворозуміння;
- 2) надати студентам філософсько-правовий методологічний інструментарій, необхідний для аналізу правової реальності;
- 3) формування у студентів високих моральних якостей, заснованих на правових цінностях та підвищеній правовій обізнаності.

Зміст:

Тема 1: Предмет і завдання філософії права.

Тема 2: Методологія філософії права.

Тема 3: Розвиток ідеї права на Давньому Сході.

Тема 4: Становлення філософсько-правової проблематики у добу Античності.

Тема 5: Праворозуміння доби Середньовіччя.

Тема 6: Філософія права в епоху Відродження та Реформації.

Тема 7: Розвиток філософсько-правових ідей мислителями Нового часу та доби Просвітництва.

Тема 8: Німецька класична філософія права.

Тема 9: Головні напрямки західноєвропейської філософії права XIX ст.

Тема 10: Філософія права у сучасному вимірі.

Тема 11: Особливості філософських досліджень права українськими мислителями.

Тема 12: Філософсько-правова онтологія: природа і структура права.

Тема 13: Філософсько-правова епістемологія: наукове пізнання правової реальності.

Тема 14: Філософсько-правова антропологія: гуманістична природа права.

Тема 15: Філософсько-правова аксіологія: ціннісні основи права.

Тема 16: Інституційний вимір права. Право як явище цивілізації та культури.

2. ЗАПРОПОНОВАНІ МЕТОДИКИ ПІДГОТОВКИ ТА ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.

Семінарські заняття є одним з найпоширеніших видів практичних занять, які спрямовані на ефективне і якісне закріплення студентами теоретичних знань. Їхня суть полягає у здійсненні самостійного опрацювання студентами окресленого кола тем і проблем, що відповідають змісту дисципліни «Філософія права», та подальшому обговоренні результатів проведеної роботи.

Семінарські заняття мають на меті навчити студентів самостійно працювати з літературою, професійно аналізувати та систематизувати інформацію, ґрунтовно і конкретно викладати свої думки, логічно аргументувати та доводити їх, ознайомити з існуючими точками зору на ті чи інші питання. Такий вид занять сприяє розвитку творчого мислення у студентів, формуванню вільного володіння мовою відповідної наукової галузі.

На семінарські заняття виносяться теми курсу «Філософія права», які не були достатньо висвітлені на лекційних заняттях. Підготовку до семінарів рекомендовано починати з ознайомлення з планом заняття, конспектом лекції та списком рекомендованої літератури. Другий етап підготовки складається з вивчення цієї літератури, аналізу інформації та її систематизації. Завершальним є етап підготовки презентації зібраної інформації.

Цей вид викладання у сфері освіти пропонується наступним чином:

1. Семінари-бесіди: евристична бесіда, дискусія, форум, дебати, симпозіум, доповідь.
2. Наукові семінари: наукові конференції, на яких проводяться заслуховування і широкий аналіз результатів науково-пошукової роботи студентів.
3. Семінари з використанням ігрових ситуацій: наукова конференція, пресконференція як різновиди рольових ігор.

Структура семінарських занять:

1. Організаційна частина.
2. Мотивація та активізація навчальної діяльності.
3. Обговорення навчальних питань семінару.
4. Діагностика правильності засвоєння знань студентами.
5. Систематизація викладеного матеріалу і підбиття підсумків.
6. Сповідання про домашнє завдання.

План проведення семінарських занять

Тема 1: Предмет і завдання філософії права.

Семінарське заняття №1

Питання для обговорення:

1. Структура і функції філософії права.
2. Види концепцій філософії права.
3. Право як принцип рівності та його виявлення.

Семінарське заняття №2

Питання для обговорення:

1. Спільні й відмінні риси філософії та права.
2. Ідея права як предмет дисципліни за Г. Гегелем.
3. Практичне значення дискурсу з філософії права у підготовці майбутніх фахівців.

Рекомендована література: 9, 10, 16, 19, 40, 54.

Тема 2: Методологія філософії права.

Семінарське заняття №1

Питання для обговорення:

1. Статична та динамічна правова реальність.
2. Методологічний інструментарій філософії права.
3. Правовий ідеалізм та правовий нігілізм.
4. Правовий об'єктивізм і інтерсуб'єктивізм як способи обґрунтування

права.

Семінарське заняття №2

Питання для обговорення:

1. Природно-правове мислення. Його онтологічний і аксіологічний аспекти.
2. Ознаки та форми прояву правового позитивізму.
3. Основні концепції природного і позитивного права.

Рекомендована література: 10, 13, 19, 41, 62.

Тема 3: Розвиток ідеї права на Давньому Сході.

Семінарське заняття №1

Питання для обговорення:

1. Біблійські основи правосуддя. Співвідношення людського і Божого Закону.
2. Філософсько-етичне вчення Лао-Цзи про природний закон «дао».
3. Патріархально-патерналістська концепція держави у поглядах Конфуція.
4. Етапи й напрямки розвитку давньокитайських правових вчень.

Семінарське заняття №2

Питання для обговорення:

1. Джерела філософсько-правових вчень Стародавньої Індії.
2. Поняття «дхарми» у давньоіндійській філософсько-правовій концепції.
3. Визначення злочину і покарання за давньоіндійськими Законами Ману.

Рекомендована література: 1, 7, 17, 22, 37.

Тема 4: Становлення філософсько-правової проблематики у добу Античності.

Семінарське заняття №1

Питання для обговорення:

1. Значення ідеї логосу у становленні правових поглядів античного світу.
2. Зміст етико-правових поглядів натурфілософів.
3. Людський вимір позитивного права у софістів і Сократа.
4. Ідеал найкращої держави за Платоном.

Семінарське заняття №2

Питання для обговорення:

1. Соціально-політичне вчення Аристотеля.
2. Держава як загальнонародна справа в концепції Цицерона.
3. Зв'язок космічних та людських законів у стоїків.

Рекомендована література: 2, 5, 37, 43, 44.

Тема 5: Праворозуміння доби Середньовіччя.

Семінарське заняття №1

Питання для обговорення:

1. Ідея справедливості як основи права у біблійських джерелах.
2. Вчення про вільну волю людини Августина Аврелія.
3. Ідеї держави і права у роботах Фоми Аквінського.

Семінарське заняття №2

Питання для обговорення:

1. Світська теорія держави Марсилія Падуанського.
2. Етично-правове вчення П'єра Абеляра.
3. Теорія держави і права представників гуманістичної юридичної школи Середньовіччя.

Рекомендована література: 21, 37, 54, 58.

Тема 6: Філософія права в епоху Відродження та Реформації.

Семінарське заняття №1

Питання для обговорення:

1. Ідея «ідеального правителя» у філософії Нікколо Макіавеллі.
2. Проблема свободи і справедливості у вченні Франческа Гвіччардіні.
3. Ідея свободи совісті у філософії Мартіна Лютера.

Семінарське заняття №2

Питання для обговорення:

1. Осмислення і розвиток лютеріанської ідеї «про два порядки» Жаном Кальвіном.
2. Вчення Жана Бодена про державу і суверенітет.
3. Осмислення правової реальності європейськими соціалістами: Томасом Мором та Томаззо Кампанеллою.

Рекомендована література: 10, 21, 23, 37, 40.

Тема 7: Розвиток філософсько-правових ідей мислителями Нового часу та доби Просвітництва.

Семінарське заняття №1

Питання для обговорення:

1. Ідея природного права Гуго Гроція.
2. Філософсько-політичні погляди Томаса Гоббса у праці «Левіафан».
3. Ідеї про поділ влади у філософсько-правовій концепції Джона Локка.

Семінарське заняття №2

Питання для обговорення:

1. Поняття модальної логіки і модальності права у філософії Готфріда Лейбніца.
2. Вчення про «загальну волю» Жана-Жака Руссо.
3. Вольтер та його концепція правової держави.

Рекомендована література: 10, 17, 40, 46.

Тема 8: Німецька класична філософія права.

Семінарське заняття №1

Питання для обговорення:

1. Поняття гуманності у німецькій класичній філософії.
2. Концепція діалектики у німецькій класичній філософії.
3. Поняття свободи у німецькій класичній філософії. Її антропологічний, онтологічний і соціальний аспект.

Семінарське заняття №2

Питання для обговорення:

1. Ідея «свобідної волі» у філософії Іммануїла Канта.
2. Право як об'єктивація свободи в філософії Георга Гегеля.
3. Тотожність протилежностей як основний принцип концепції вирішення протиріч Фрідріха Шеллінга.
4. Матеріалістична концепція філософії права Людвіга Феєрбаха.

Рекомендована література: 8, 28, 31, 38, 54, 58.

Тема 9: Головні напрямки західноєвропейської філософії права XIX-XX ст.

Семінарське заняття №1

Питання для обговорення:

1. Права людини в контексті західноєвропейського права.
2. Марксистська концепція держави і права: соціально-економічні і політичні підвалини.
3. Аристократична концепція держави і права Фрідріха Ніцше.

Семінарське заняття №2

Питання для обговорення:

1. Соціологічна теорія Макса Вебера.
2. Вчення про юридичний позитивізм Джона Остіна.
3. Неокантіанство і неогегельянство як німецькі напрямки ідеалістичної філософії XIX-XX ст.

Рекомендована література: 4, 8, 10, 17, 24.

Тема 10: Філософія права у сучасному вимірі.

Семінарське заняття №1

Питання для обговорення:

1. Основні філософсько-правові проблеми сучасності.
2. Позитивістський нормативізм Ганса Кельзена.
3. Концептуальний натуралізм Льюїса Фуллера.

Семінарське заняття №2

Питання для обговорення:

1. «Теорія справедливості» Джона Ролза.
2. Теорія суспільства та основні ідеї в комунікативній етиці Юргена Габермаса.
3. Відображення природно-правових поглядів XX ст. у філософії екзистенціалізму.

Рекомендована література: 3, 7, 17, 48.

Тема 11: Особливості філософських досліджень права українськими мислителями.

Семінарське заняття №1

Питання для обговорення:

1. Морально-правові ідеї мислителів доби Київської Русі.
2. Проблема співвідношення справедливого і законного у філософії Івана Вишенського.
3. Фундаментальні правові положення, викладені в першій «Конституції України» Пилипа Орлика.

Семінарське заняття №2

Питання для обговорення:

1. Ідея «спорідненої праці» Григорія Сковороди як моральна підвалина права.

2. Природне право як регулятор справедливих суспільних відносин у філософсько-правовій концепції Памфіла Юркевича.

3. Ідея соборності у філософії Івана Франка.

4. Політично-правові погляди Тараса Шевченка.

Рекомендована література: 12, 37, 47, 49, 51.

Тема 12: Філософсько-правова онтологія: природа і структура права.

Семінарське заняття №1

Питання для обговорення:

1. Право як традиція. Чисте та традиційне право.
2. Форми буття та умови реалізації права.
3. Сучасна класифікація теорій права.
4. Загальне благо як категорія права.

Семінарське заняття №2

Питання для обговорення:

1. Характерні ознаки та представники концепції легістської онтології права.
2. Особливості змісту концепції природньоправової онтології та її представники.
3. Лібертатотно-юридична онтологія. Структурні елементи даної концепції та її представники.

Рекомендована література: 19, 21, 58, 60.

Тема 13: Філософсько-правова епістемологія: наукове пізнання правової реальності.

Семінарське заняття №1

Питання для обговорення:

1. Основні етапи та методи пізнання у праві.
2. Судження про істину представників німецької класичної філософської школи.

3. Загальнофілософські та спеціально-наукові методи правових досліджень.

Семінарське заняття №2

Питання для обговорення:

1. Істина як мета правового пізнання.
2. Істина у правотворчості та правозастосуванні.
3. Правова практика як критерій правової істини.

Рекомендована література: 10, 19, 21, 46.

Тема 14: Філософсько-правова антропологія: гуманістична природа права.

Семінарське заняття №1

Питання для обговорення:

1. Біологічні та психологічні особливості людини як основи права.
2. Фаталізм і волюнтаризм у правовій діяльності.
3. Філософське обґрунтування проблеми покарання.
4. Основні механізми формування правосвідомості у людини.

Семінарське заняття №2

Питання для обговорення:

1. Дослідження природи людини у правовій теорії Томаса Гоббса.
2. Антропологічні засади теорії суспільного договору Жан-Жака Руссо.
3. Вчення про людину як про морально автономного суб'єкта Іммануїла Канта.

Рекомендована література: 11, 8, 18, 25-27, 50.

Тема 15: Філософсько-правова аксіологія: ціннісні основи права.

Семінарське заняття №1

Питання для обговорення:

1. Проблема справедливості як основна ідея права.
2. Суспільні цінності і правові ідеали.

3. Універсальне і культурно-особливе у праві.

Семінарське заняття №2

Питання для обговорення:

1. Розкриття змісту категорії «справедливості» у роботах Аристотеля.
2. Людина як головна цінність аксіології права.
3. Аксіологічний вимір правоохоронної діяльності в Україні.

Рекомендована література: 10, 32, 34,50.

Тема 16: Інституційний вимір права. Право як явище цивілізації та культури.

Семінарське заняття №1

Питання для обговорення:

1. Філософсько-правовий вимір влади. Співвідношення влади і права.
2. Лібертарно-юридична концепція держави як правової форми організації публічної влади вільних людей.
3. Правовий плюралізм як соціокультурний феномен.

Семінарське заняття №2

Питання для обговорення:

1. Зміст поняття легітимації, її види та принципи.
2. Інституційна та неінституційна форма буття правосвідомості.
3. Поняття правового суспільства та перспективи його формування в Україні.

Рекомендована література: 10, 21, 30, 46.

3. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота є основним засобом, за допомогою якого студенти опановують навчальний матеріал у вільний від обов'язкового навчального плану час. У процесі самостійної роботи студенти вузу мають здобувати теоретичні та практичні знання, а також навчитися вільно орієнтуватися в інформаційному просторі.

Самостійна робота (СР) - це такий спосіб організації навчальної роботи, при якому студенти під керівництвом викладача самостійно опрацьовують тему, комплекс завдань та окремі питання.

Семінарські заняття з філософії права є різновидом СР і призначені для закріплення та поглиблення теоретичних знань, отриманих студентами під час лекцій, консультацій та самостійного опрацювання матеріалу. Такий вид занять сприяє розвитку ораторських навичок і є однією з форм контролю викладача за самостійною роботою студентів.

Форми проведення самостійної роботи:

- вивчення і конспектування лекційного матеріалу;
- самостійне опрацювання певного проблемного кола з використанням рекомендованої літератури;
- підготовка доповідей, презентацій на основі обробленого матеріалу;
- підготовка до поточних та підсумкових заходів.

У ході самостійної роботи студенти:

- засвоюють теоретичний матеріал з дисципліни «Філософії права»;
- закріплюють теоретичні знання на практиці за допомогою необхідного інструментарію;
- навчаються керуватися здобутими знаннями і навичками у здійсненні аналізу та критичного оцінювання ситуацій і пошуку правильного їх вирішення;

- застосовують здобуті знання та уміння для формування власної позиції, моделі, системи поглядів.

Питання для самостійної роботи

1. Сформулюйте основне питання та структурні елементи філософії права.
2. Назвіть першоджерела права.
3. Яке місце займає інтерсуб'єктивність у праворозумінні, які її ідейно-методологічні джерела та основні форми? У чому її переваги та недоліки?
4. Порівняйте розуміння права і правовідносин у Старому і Новому Завітах та назвіть спільні і відмінні риси.
5. Які біблійські закони можна назвати актуальними для нашого часу?
6. Порівняйте вчення про державу і право Платона і Аристотеля, назвіть їх відмінні риси.
7. Розкрийте зміст вчення Сократа про людину.
8. Сформулюйте п'ять доказів існування Бога за Т. Аквінським.
9. Опишіть бачення проблеми гріховності А. Аврелія.
10. Дайте визначення наступних термінів: антропоцентризм, геліоцентризм, телеологія, персоналізм, провіденціалізм.
11. Надайте опис основних положень твору «Державець» Н. Макіавеллі, проаналізуйте їх.
12. Перелічте, які загальні природні права виділяв Дж. Локк.
13. Розкрийте зміст поняття «суверенітет народу» у філософсько-правовій концепції Ж.-Ж. Руссо.
14. Розкрийте зміст «категоричного імперативу» І. Канта.
15. Змалюйте правову державу за І. Фіхте.
16. Єдність держави і права, права і закону, співвідношення політичної і юридичної надбудови в суспільстві у розумінні Ф. Енгельса і К. Маркса.
17. Розкрийте зміст концепції «природи речей».

18. Ідея справедливості закону у розумінні Дж. Фінніса.
19. Розгляньте комунікативні теорії права.
20. Охарактеризуйте співвідношення концепції «правової держави» та «правового соціалізму» у філософії Б. Кістяківського.
21. Визначте актуальні філософсько-правові проблеми сучасної України.
22. Назвіть основні форми правового буття.
23. Проведіть компаративний аналіз природного і позитивного права.
24. Надайте визначення поняття істини у праві.
25. Перелічте загальні методи пізнання у праві.
26. Як Ви розумієте поняття «правова людина» ? Обґрунтуйте свою думку.
27. Обміркуйте, в чому полягає необхідність правопорядку?
28. Які на Вашу думку вищі цінності мають бути у людини?
29. Що пов'язує між собою поняття свободи, рівності та справедливості?
30. Надайте визначення правовому суспільству і назвіть перспективи його формування в Україні.
31. Розкрийте зміст понять «легальність» та «легітимність».
32. Надайте визначення правовому плюралізму.

4. ПОРЯДОК ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ З ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Принципи та види контролю знань студентів

Освітня система у вищому навчальному закладі є багатограним процесом, який включає в свою структуру цілий ряд взаємодоповнюючих ланок, серед яких значне місце посідає здійснення контролю знань студентів. Оцінка і перевірка знань, умінь та компетенції студентів є однією з форм державного контролю та проводиться під час поточного та/або підсумкового контролю з дисципліни.

Про форму поточного контролю повинен повідомити студентам викладач, який відповідальний за курс, під час першого заняття з дисципліни. Поточний контроль може включати якісні та/або кількісні системи оцінювання успішності студентів з дисципліни. Студенти мають право отримувати інформацію від викладачів про поточні контрольні оцінки на заняттях та під час консультацій.

Поточний контроль має на меті протягом семестру:

1. забезпечити належну організацію студентами своєї роботи;
2. ознайомити студентів з процедурами систематичного опрацювання матеріалу та підготовки до наступної теми програми;
3. на основі цієї перевірки виявити рівень відповідальності та ставлення студентів до своєї роботи, а також визначити підстави для завади втілення ними своїх ідей та планів та посприяти їх усуненню;
4. заохочувати інтерес студентів до пізнавальної діяльності у межах їхньої спеціалізації.

Для студентів денної форми навчання контроль рівня знань здійснюється протягом усього семестру. Такий контроль відбувається на аудиторних заняттях за вказаними темами, які виносяться на безпосереднє обговорення в аудиторії протягом семестру та винесені на самостійне опрацювання.

Проміжний та підсумковий контроль може здійснюватися у формі самостійних, контрольних робіт, іспиту і т.д. згідно з навчальним планом дисципліни «Філософія права». Мета такого контролю полягає у перевірці результатів роботи студента; оцінюванні його теоретичних знань та практичних навичок; розвитку аналітичного та критичного мислення; формуванні вміння систематизувати та застосовувати набуті знання для самостійного вирішення практичних завдань.

Оцінка самостійної роботи здійснюється викладачем самостійно в рамках рейтингової системи за 100-бальною системою. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати під час аудиторних і позааудиторних занять, сягає 40, останні 60 він отримує на іспиті.

4.2 Порядок оцінювання знань за результатами вивчення дисципліни (для студентів денної форми навчання з остаточним контролем)

№ п/п	Об'єкти контролю	Кількість балів	Результат
1.	<i>Оцінка поточної роботи в семестрі, в т.ч.:</i>	<i>від 0 до 40 балів в т.ч.:</i>	Отримані бали додаються до підсумкової оцінки
2	за систематичну та активну роботу на лекційних заняттях	до 8 балів	
3	за виконання завдань для самостійного опрацювання	до 32 балів	
4	<i>Оцінка письмової екзаменаційної роботи</i>	<i>від 0 до 60 балів</i>	проходження підсумкового контролю знань та отримання підсумкової оцінки

Семестровий контроль відбувається у формі своєрідного іспиту, в рамках робочої програми, затвердженої навчальним планом. За результатами

певних видів самостійної роботи необхідно звітувати, а потім проводити оцінювання роботи студентів і виставляти оціночні бали для надання можливості відстежувати навчальний прогрес студентів протягом семестру.

Поточний контроль															
С	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С
з	з	з	з	з	з	з	з	з	з	з	з	з	з	з	з
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Поточний контроль																Екз. робота	Максима льний бал, що повинен набрати студент
С	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С		
з	з	з	з	з	з	з	з	з	з	з	з	з	з	з	з		
17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32		
2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	60	100

4.3 Порядок оцінювання знань за результатами вивчення дисципліни (студенти заочної форми навчання з підсумковим контролем у формі екзаменів)

№ п/п	Об'єкти контролю	Кількість балів	Результат
1.	<i>Оцінка поточної роботи в семестрі</i>	<i>від 0 до 40 балів</i>	отримані бали додаються до підсумкової оцінки
2.	<i>Оцінка письмової роботи</i>	<i>від 0 до 60 балів</i>	проходження підсумкового контролю знань й одержання підсумкової оцінки

Студенти заочної форми навчання також проходять підсумкову атестацію у формі іспиту, і в цьому випадку оцінки розподіляються наступним чином:

Поточний контроль		Екз. робота	Максимальний бал, що повинен набрати студент
Сз 1	Сз 2		
20	20	60	100

Шкала оцінювання для іспиту

За 100-бальною шкалою	Для екзамену
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

5. ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ (ЗАОЧНОЇ) ФОРМИ НАВЧАННЯ

1. Поняття права і моралі і їх співвідношення.
2. Елементи, форми та рівні правосвідомості.
3. Місце цінностей у сфері людської діяльності.
4. Розкрийте зміст ідеї свободи і підстав її існування.
5. Розкрийте зміст ідеї рівності. Взаємозв'язок свободи і рівності.
6. Місце ідеї справедливості у системі високих цінностей. Обґрунтуйте безумовну цінність прав людини.
7. Предмет вивчення філософської і юридичної антропології. Суть людської природи і потреби у правопорядку.
8. Типи реальності, до яких належить право.
9. Форми буття права.
10. Проблема співвідношення особи, держави та нації у працях М. Драгоманова, І. Франка та М. Грушевського.
11. Сучасний стан української філософсько-правової думки.
12. Філософсько-правові ідеї українських мислителів доби Середньовіччя та Просвітництва.
13. Відродження ідеї природного права в сучасній філософсько-правовій думці.
14. Зміст концепції «категоричного імперативу» І. Канта.
15. Визначення змісту права за І. Кантом.
16. Місце філософії права у гегелівській філософській системі.
17. Особливості марксистського розуміння природи та сутності права.
18. Зміст політико-правового вчення Н. Макіавеллі.
19. Зміст концепції суспільного договору Т. Гоббса.
20. Характерні ознаки філософсько-правових поглядів Сократа.
21. Проблема людини у вченні Аристотеля.
22. Місце філософії права у системі юридичних наук.

23. Предмет і завдання філософії права.
24. Сутність та ознаки методу філософії права.
25. Необхідність вивчення філософії права майбутнім юристом.
26. Структурні елементи філософії права.
27. Головні філософсько-правові проблеми доби Нового часу.
28. Філософсько-правова думка у роботах українських діячів ХІХ-ХХ ст.
29. Природне і позитивне право як ключові елементи правової реальності.
30. Свобода і справедливість як соціальні й правові цінності.
31. Істина у правотворчості та правозастосуванні.
32. Перспективи формування правового суспільства в Україні
33. Античні мислителі про державу і право.
34. Вчення Ш. Монтеск'є про закон як умову свободи
35. Критична філософія права у поглядах К. Маркса та Ф. Енгельса.
36. Свіість як внутрішній регулятор діяльності індивіду.
37. Проблеми етики юриста.
38. Свідоме та несвідоме у правосвідомості.
39. Суть концепції «громадянське суспільство» і її значення для формування правової держави.
40. Основні методи пізнання у праві.
41. Роль юридичної практики у процесі перевірки правової істини.
42. Основні філософсько-правові ідеї Платона.
43. Філософсько-правове проблемне коло доби постмодернізму.
44. Фундаментальна ознака природно-правового мислення.
45. Поняття справедливості, закону, світопорядку у філософській концепції Геракліта, Піфагора, Демокріта.
46. Вплив грецької філософії на становлення і розвиток філософсько-правових вчень Давнього Риму.
47. Особливості філософсько-правових поглядів Цицерона, Сенеки, Епіктета.

48. Яке значення мала антична філософія права для подальшого розвитку правових систем східного і західного зразка?

49. Сутність і особливості філософського осмислення права.

50. Місце філософії права в системі юридичних наук.

51. Основні типи праворозуміння.

52. Основні типи концепцій природного права.

53. Виникнення і становлення філософсько-правових поглядів у добу Античності

54. Зміст і характерні ознаки правових концепцій А. Аврелія і Т. Аквінського.

55. Зміст поняття «суверенітет народу» в правовій концепції Ж.-Ж. Руссо.

56. Співвідношення природного і позитивного права у вченні Г. Гегеля.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абдула А. І., Козаченко Н. П., Панафідіна О. П. Історія філософії в термінах: навч. посіб. Кривий Ріг: Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2013. 175 с.
2. Аврелій М. Наодинці із собою. Роздуми / Пер. Ростислав Паранько. Л.: Літопис, 2007. 223 с.
3. Андрущенко В. П. та ін. Філософія політики: Короткий енцикл. Словник / Авт.-упоряд. К.: Знання України, 2002. 670 с.
4. Арестова Н. Марбурзька школа неокантіанства // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. С. 359. 742 с.
5. Арістотель. Політика / Пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. К.: Основи, 2000. 239 с.
6. Артенюк Л., Береговой В. До питання про предмет політичної антропології: соціально-гуманітарний аспект // Теоретико-методологічні основи аналізу реформаційної політики. Острог-Луцьк, 2003, с.448-466.
7. Бабкін В. Нарис історії розвитку загальної теорії держави і права, філософії та енциклопедії права / В. Бабкін, Б. Усенко // Антологія української юридичної думки. В 6 т. Т. 1. К., 2002. 568 с.
8. Балинська О.М., Токарська А.С., Ященко В.А. Актуальні проблеми філософії права: посібник: за загред. О.М. Балинської. Львів, ЛьвДУВС, 2017. 612с.
9. Баумейстер А. О. Філософія права: навч. посіб. Вінниця: О. Власюк, 2007. 224 с.
10. Бачинін В.А., Журавський В.С., Панов М.І. Філософія права: підручник для юрид. спец. вищ. навч. заклад. К.: Ін. Юре, 2003. 472с.
11. Бігун В. Людина в праві. Правове людино-розуміння як філософськоправова проблема / В. С. Бігун // Проблеми філософії права. 2003. Т. 1. С. 126-128.

12. Братасюк М. Природно-правові погляди українських мислителів початку ХХ ст. // Наук.вісник Чернівецького ун-ту. Філософія. Вип. 346-347. Чернівці, Рута, 2007, с.131-136.
13. Бурлай Є.В. Дуалізм «природного» та «позитивного» в праві як філософсько-правова проблема // Проблеми філософії права. Т.1. Київ-Чернівці, Рута, 2003, с.83-86.
14. Вальденфельс Б. Топографія Чужого: студії до феноменології Чужого. К.: ППС, 2004. 205 с.
15. Габрієлян О. А. , Кальной І. І., Цветков О. П. Філософія історії: підручник. Київ: Академвидав, 2010. 213 с.
16. Губерський Л. В. Філософія: Підручник для студ. вищ. навч. закл. / за ред. Л. В. Губерського. Х.: Фоліо, 2013.
17. Губерський Л. В. Філософія: хрестоматія. Від витоків до сьогодення: Навч. посіб. Уклад.: за ред. Л. В. Губерського. К.: Знання, 2012.
18. Гудима Д.А. Філософсько-антропологічний підхід методологічний фундамент сучасної юридичної науки // Проблеми філософії права. Т.1. Київ-Чернівці, Рута, 2003, с.122-126.
19. Гегель Г. В. Ф. Основи філософії права або природне право і державознавство / Пер. з нім. Р. Осадчука і М. Кушніра. К.: Юніверс, 2000. 329 с.
20. Грамші А. В'язничні зошити. Вибрані записи / Пер. з іт. 2-е вид., перероб. і доп. Київ: Вперед, 2017. 417 с.
21. Данильян О.Г., Дзьобань О.П., Максимов С.І. та ін.; Філософія права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / за ред. д-ра філос. наук, проф. О.Г. Данильяна. Харків: Право, 2009. 208 с.
22. Демиденко Г.Г. Історія вчень про право і державу: Підручник. Х.: Консум, 2004. 432 с.
23. Дзьобань О.П., Гайдашук К.В. Філософсько-правові аспекти творчості Нікколо Макіавеллі // Право і безпека. 2006. Т. 5. № 4. С. 15-19.
24. Іщенко С. Марксизм за 120 хвилин. Київ: Вперед, 2010. 63 с.

25. Кант І. Критика практичного розуму. Переклад з німецької: Ігор Бурковський. Київ: Юніверс, 2004. 240 с.
26. Кант І. Критика сили судження / пер. Віталій Терлецький. Київ, Темпора, 2022. 906 с.
27. Кант І. Критика чистого розуму. Переклад з німецької Ігоря Бурковського. Київ: Юніверс, 2000. 504 с.
28. Кант І. Рефлексії до критики чистого розуму. Переклад з німецької й латини: Ігор Бурковський. Київ: Юніверс, 2004. 464 с.
29. Карась А. Філософія Артура Шопенгауера та сучасність: монографія / за ред. А. Карся. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 164 с.
30. Кельзен Г. Чисте правознавство: Пер. з нім. О. Мокровольського. К.: Юніверс, 2004. 496 с.
31. Кірюхін Д. І. Вступ до філософії релігії Гегеля. Філософія як спекулятивна теологія. К.: ПАРАПАН, 2009. 204 с.
32. Костенко О. М. Культура і закон у протидії злу. Київ: Атіка, 2008. 352 с.
33. Костенко О. М. Що є право? Про основи «натуралістичної» юриспруденції у світлі соціального натуралізму // Право України. 2010. № 4. С.83-92.
34. Костицький М.В. Філософські та психологічні проблеми юриспруденції. Кн. 1: Вибр. наук. пр. Чернівці: Рута, 2009. 580 с.
35. Костицький М.В. Філософія права як наука і навчальна дисципліна // Проблеми філософії права. Т.1. Київ-Чернівці, Рута, 2003. 295 с.
36. Костицький М. В., Чміль Б. Ф. Філософія права: навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2000. 336 с.
37. Кузнєцов В. Філософія права. Історія і сучасність. Навчальний посіб. К., 2017. 382с.
38. Кушаков Ю. Філософія права Канта та сучасність // Філософська думка, 2005, №1, с.94-122.

39. Максимов С. Природно-правове мислення // Вісник Академії правових наук України. 2001. № 4 (27).
40. Марченко О.В. Філософія права: навчальний посібник / О.В. Марченко. Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2015. 304 с.
41. Оборотов Ю. М. Філософія права і методологія юриспруденції // Проблеми філософії права. К.; Чернівці: Рута, 2003. Т. I.
42. Оніщенко Н. М. Юридична відповідальність держави перед особою: монографія / Н. М. Оніщенко. К.: Юридична думка, 2007. 320 с.
43. Панов М. І., Бачинін В. А., Святоцький А. Д. Філософія права. Хрестоматія: навч. посіб. / Під ред. Н.І.Панова, К.: Ін Юре, 2002. 692 с.
44. Платон. Держава. Книги: 1-9. К.: Основи, 2000. 450 с.
45. Платон. Протагор / Перек. з давньогрецької Й.Кобів // Платон: Діалоги. К.: Основи, 1999. С. 108-154.
46. Рабінович П., Добрянський С., Гудима Д. та ін.; Філософія права: проблеми та підходи: Навч. посіб. для студ. спец. «Правознавство» / П.М. Рабінович (заг.ред.). Л., 2005. 290с.
47. Селіванов В. М. Право і влада суверенної України: методологічні аспекти. К: К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2002. 742 с.
48. Селіванов В. М. Право у дзеркалі філософії. Проблеми філософії права. 2003. Т. I. С. 67-71.
49. Святоцький О. Питання пошуку оптимальної моделі форми державного правління для України// Право України. 2009. № 10. С. 61-66.
50. Смілик А. С. Свобода і відповідальність як філософсько-правові засади формування законослухняності особи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права» / А. С. Смілик. Львів, 2016. 18 с.
51. Тацій В.Я., Тодика Ю.М., Данильян О.Г. та ін. Конституційно-правові засади становлення української державності / За ред. акад. НАН України В.Я. Тація, акад. АПрН України Ю.М. Тодики. Х.: Право, 2003. 328 с.

52. Тофтул М. Сучасний словник з етики. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416 с.
53. Федорова А.Л. Порівняльне трудове право: підручник. Одеса: Фенікс, 2018. 352 с.
54. Фейнберг Д., Коулмен Д. Філософія права / пер. з англ. К.: Основи, 2007. 1256 с.
55. Фромм Е. Мати чи бути?, Київ: «Український письменник», 2010. 222 с.
56. Харитонova О. Юридична відповідальність: пошук парадигми / О. Харитонova, Є. Харитонов // Про українське право. 2010. Ч. 5. С. 23-29.
57. Цвік М., Ткаченко В., Богачова Л. та ін. Загальна теорія держави і права Харків: Право, 2002. 432 с.
58. Циппеліус Р. Філософія права: Пер. з нім. К.: Тандем, 2000. 300 с.
59. Шевчук С. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні. К.: Реферат, 2007. 640 с.
60. Шемшученко Ю. С. Онтологія права // Юридична енциклопедія: [у 6 т.] / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2002. Т. 4: Н П. С. 268.
61. Шемшученко Ю. С. Правовий натуралізм // Юридична енциклопедія: [у 6 т.] / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2003. Т. 5: П С. С. 41.
62. Шишко В.В. Філософія права в системі юридичних наук. Проблеми філософії права. 2003. Т. 1. С. 44-47.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

для проведення семінарських занять та організації самостійної роботи з

дисципліни

«Філософія права»

для студентів спеціальності 081 Право

денної та заочної форм навчання

Комп'ютерний набір і верстка: Пархоменко Марина Миколаївна

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

85300, м. Покровськ, пл. Шибанкова, 2023